

УДК 378.014.242:06.024

МІЖНАРОДНІ ПРОГРАМИ МОБІЛЬНОСТІ (“ERASMUS MUNDUS”, “TEMPUS”, “JEAN MONNET”): ГОЛОВНІ ЗАВДАННЯ ТА ПРОЕКТНІ ПІДХОДИ

Оксана Цюк

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Туган-Барановського, 7, 79005 Львів, Україна*

Проаналізовано програми мобільності студентів і викладачів (“Erasmus Mundus”, “TEMPUS”, “Jean Monnet”); визначено головні завдання освітніх міжнародних програм обміну; охарактеризовано основні проектні підходи освітніх програм ЕУ, спрямованих на активізацію міжнародного співробітництва та підвищення мобільності студентів, викладачів, науковців вищих навчальних закладів.

Ключові слова: міжнародні програми, мобільність, Європейський Союз, проекти.

Постановка проблеми. Жити, навчатися і працювати в Європейському Союзі, займатися науково-дослідною діяльністю в найвідоміших університетах Європи – такі можливості сьогодні відкриті для студентів і науковців багатьох країн світу, зокрема і України [2, с. 2].

Стратегічна мета “відкритість ЄС усьому світові” у контексті фундаментальної потреби посилення відповідності ринку праці та викликам глобалізації охоплює: посилення зв’язків між виробництвом та науковими дослідженнями і суспільством в цілому; розвиток духу підприємництва; інтенсифікацію навчання іноземних мов; посилення мобільності та обмінів; посилення європейського співробітництва [3, с. 17–18].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням програми Європейського Союзу у галузі вищої освіти займалися В.Бугров, А.Гожик, К. Жданова, І.Зарубінська, В.Захарченко, С.Калашнікова, О. Козієвська, І. Линьова, В. Луговий, О. Оржель, Ю. Рашкевич, Ж. Таланова, С. Шитікова та ін. Освітні програми Європейського Союзу висвітлені у працях Т. Кристопчук, С. Сисоєвої, М. Гончаренко, С. Свіжевської, В. Андрущенко, І. Бех, І. Волошук, В. Кременя та ін.

Формулювання мети статті. Ставимо мету проаналізувати програми мобільності студентів і викладачів (“Erasmus Mundus”, “TEMPUS”, “Jean Monnet”); визначити головні завдання освітніх міжнародних програм обміну; охарактеризувати основні проектні підходи освітніх програм ЕУ,

спрямованих на активізацію міжнародного співробітництва та підвищення мобільності студентів, викладачів, науковців ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Європейський Союз сьогодні – це 27 країн Європи, які об'єдналися на основі загальнолюдських і демократичних цінностей задля досягнення стабільності, миру і процвітання. 7 лютого 1992 р. було підписано Угоду про Європейський Союз (Маастрихтську угоду), яка розширила повноваження інституцій Спільноти, а також запровадила нові форми співпраці між урядами країн – членів ЄС. У 1995 р. до Угоди приєдналися Австрія, Фінляндія та Швеція.

В ЄС існують три основні органи ухвалення рішень – Європейський Парламент, Рада Європейського Союзу та Європейська Комісія. Цей “інституційний трикутник” розробляє політичні засади й закони, які застосовують на всьому просторі ЄС [2, с. 3–4] (рис. 1).

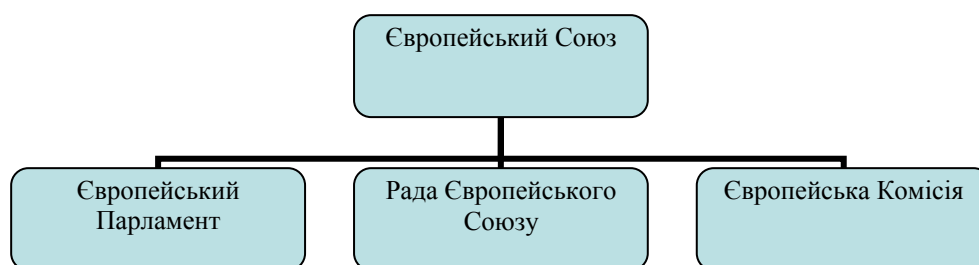

Рис.1. Основні органи ухвалення рішень в ЄС

Варто зазначити, що об'єднання європейських країн привело до створення багатомовного середовища та необхідності визначення певних принципів і правил співіснування як окремих країн, так і об'єднання загалом. Мовна політика ЄС реалізується зокрема через програми у галузі освіти. З кінця 1980-х років реалізовано такі програми, як COMMET (Community Action Programme for Education and Training for Technology in the European Community); ERASMUS (European Community Action Scheme for the Mobility of University Students) – з 1987р. у ній взяли участь понад 1,5 млн осіб; LINGUA – програма, спрямована на сприяння вивченню іноземних мов; TEMPUS – Trans-Mobility Programme for University Students; LEONARDO DA VINCI – програма, спрямована на стимулювання розвитку нових методів навчання; YOUTH FOR EUROPE – молодь для Європи; SOCRATES – охоплювала ERASMUS та LINGUA, але мала надзвичайне значення для розширення сфери діяльності у школах через введення програми COMENIUS у шкільну освіту. З 2007 року більшість цих програм об'єднано у програму Lifelong Learning Programme (“Навчання впродовж життя”). Програма спрямована на підтримку тих проектів освітніх інституцій, що розвивають взаємодію, кооперацію та мобільність між освітніми та тренінговими

системами усередині ЄС з метою одержання ними можливості конкурувати на світовому ринку [3, с. 18–20].

Європейський Союз традиційно виділяє значні кошти на програми мобільності студентів і викладачів, а також на програми міжнародного науково-технічного співробітництва. Вважаємо доцільним охарактеризувати деякі з них.

Освітня програма Європейського Союзу “Erasmus Mundus” [1, с. 199]. Програма Еразмус Мундус була започаткована Європейським Союзом в 2004 р. для країн, які не входять до ЄС. Студенти старших курсів і науковці з різних країн, зокрема й з України, мають змогу отримувати стипендії від ЄС для продовження навчання або проведення наукових досліджень у країнах ЄС. Програму Еразмус Мундус названо на честь видатного голландського вченого XV століття, гуманіста і теолога Еразма Роттердамського (1465–1536), який багато мандрував Європою, навчався і працював у різних університетах і ще тоді, майже пів тисячоліття тому, зрозумів переваги мобільності й міжнародної співпраці в освіті і навчанні. Латинське слово “mundus” означає “світ” і відображає глобальну та міжкультурну орієнтацію програми [2, с. 15].

Еразмус Мундус – освітня програма ЕУ, спрямована на активізацію міжнародного співробітництва та підвищення мобільності студентів, викладачів, науковців європейських університетів і ВНЗ у третіх країнах на всіх континентах. Програма реалізується за проектним підходом, через щорічні конкурси; координується та адмініструється Виконавчим агентством. Програма Еразмус Мундус складається з трьох компонентів (напрямів) [2, с. 15] (рис. 2).

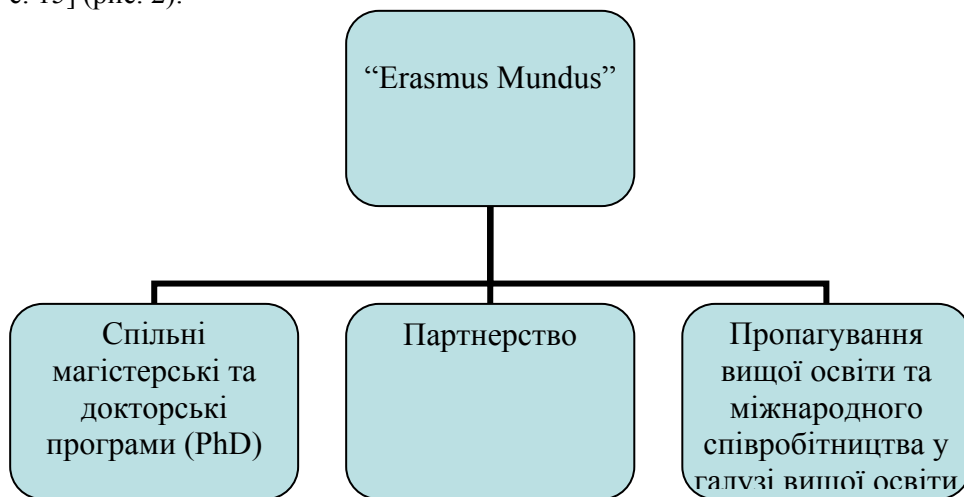

Рис. 2. Компоненти “Erasmus Mundus”

Коротко охарактеризуємо компоненти “Erasmus Mundus”.

1. Спільні магістерські та докторські програми (PhD). Програмою передбачені: 1) обов’язкова мобільність студентів (навчання у мінімум двох ВНЗ); 2) вивчення та використання мови країни перебування; 3) визнання програми усіма членами консорціуму та надання подвійного чи спільного диплома від університетів-членів консорціуму; 4) стипендії для студентів, гранти для науково-педагогічних кадрів щодо досліджень, розробки курсів та викладання курсів програми, кошти на адміністрування програми.

У 2013–2014 рр. пропонується 138 магістерських програм і 43 докторські Програми Еразмус Мундус.

2. Партнерство. Програмою передбачені: 1) двосторонні обміни (мобільності “Схід-Захід” і “Захід-Схід”); 2) стипендії для студентів, викладачів, науковців з європейських ВНЗ і третіх країн, які беруть участь у програмах академічної мобільності. У межах напряму можливі п’ять типів мобільностей: 1) бакалаври – від одного семестру до одного навчального року; 2) магістри – від одного семестру до двох навчальних років (24 місяці); 3) аспіранти (doctorates) – від 6 до 36 місяців; 4) працівники ВНЗ – від одного до трьох місяців; 5) докторанти, викладачі, дослідники (post-doctorate fellowships) – від 6 до 10 місяців. Учасники програм мобільності становлять три цільові групи: 1) представники університетів – членів консорціуму; 2) інші учасники з країн-партнерів; 3) студенти з країн-партнерів, які належать до вразливих груп.

3. Пропагування вищої освіти та міжнародного співробітництва у галузі вищої освіти. Проекти цього напряму започатковано з метою підвищення привабливості вищої освіти в ЕУ, її пропагування у третіх країнах, посилення міжкультурного співробітництва і поглиблення міжкультурного діалогу. Зокрема, здійснюється підтримка діяльності Асоціації випускників програми Еразмус Мундус (ЕМА) [6, с. 120–121].

Найважливіша програма у сфері освіти – TEMPUS (Trans-European Mobility Partnership Scheme for University Studies) – розроблена для сприяння реформам у галузі вищої освіти. TEMPUS є програмою малих грантів, що передбачає надання фінансування до 500 000 євро. Відбір проектів здійснюється на основі оцінювання їхньої академічної і технічної якості згідно з національними пріоритетами, які щорічно визначаються міністерствами освіти відповідних партнерських країн [5, с. 104].

Програма Темпус (Гранс’європейська програма мобільності для навчання в університетах) – освітня програма, яка підтримує модернізацію системи вищої освіти і створює простір для співпраці в країнах-партнерах ЄС. Програма Темпус, заснована 1990 р. для максимально збалансованої співпраці і вдосконалення систем вищої освіти в країнах-партнерах ЄС, охоплює сьогодні 27 країн на Західних Балканах, у Східній Європі,

Центральній Азії, Північній Африці і на Близькому Сході. Програма Темпус фінансує міжуніверситетську співпрацю у таких сферах, як розробка навчальних програм, управління університетами, взаємодія науковців та громадянського суспільства, партнерство освіти і бізнесу, а також структурні реформи в системі вищої освіти.

Програма Темпус є найбільш тривалою, її реалізація почалася у 1990 р. і відбувається поетапно: Темпус – 1990–1994; Темпус II – 1994–1998; Темпус II ibis – 1998–2000; Темпус III – 2000–2006. З 2007 р. розпочався новий етап програми – Темпус IV (2007–2013).

До 2009 р. програма Темпус координувалася Директоратами Європейської Комісії з питань освіти й культури, розширення і зовнішньої допомоги. Починаючи з другого конкурсу четвертого етапу програми Темпус цю функцію здійснює Виконавче агентство з питань освіти, аудіовізуальних засобів і культури, яке має мандат від Європейської Комісії на управління та координацію проектів програми [2, с. 12].

Програма спрямована на: 1) розвиток міжуніверситетської співпраці; 2) добровільне наближення систем вищої освіти у країнах-партнерах до здобутків розвитку вищої освіти у державах-членах EU; 3) пропагування вищої освіти. Програма Темпус побудована за принципом “знизу вгору”, реалізується на конкурсній основі (через реалізацію проектів, спрямованих на модернізацію ВНЗ чи систем вищої освіти), передбачає обов’язкову співпрацю з національними органами влади, робить акцент на сталості, поширенні та використанні результатів [6, с. 117].

У межах програми Темпус IV фінансуються два типи проектів [2, с. 15] (рис. 3).

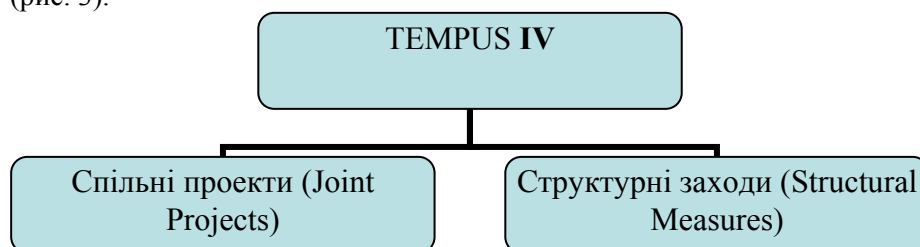

Рис. 3. Типи проектів програми TEMPUS IV

Коротко охарактеризуємо типи проектів програми TEMPUS IV.

1. **Спільні проекти (Joint Projects)**, засновані на багатосторонньому партнерстві між вищими навчальними закладами ЄС та країн-партнерів і спрямовані на розвиток, модернізацію і поширення сучасних навчальних програм, оновлення методів викладання та навчально-методичних матеріалів; зростання ролі вищих навчальних закладів у суспільстві; зміцнення зв’язків з

ринком праці, охоплюючи підтримку інноваційної діяльності; створення і розширення професійних мереж, удосконалення систем управління закладами, зокрема управління фінансами; розвиток бібліотек, кадрових служб і послуг для студентів тощо.

2. **Структурні заходи (Structural Measures)**, спрямовані на вироблення національної політики, розвиток і реформування окремих вищих навчальних закладів і системи вищої освіти в цілому з метою їх наближення до європейських стандартів. Структурні заходи передбачають реформування системи управління вищим навчальним закладом, збільшення його автономії; запровадження системи забезпечення якості; запровадження ECTS; розвиток системи кваліфікацій; розроблення нормативно-правового забезпечення підтримки реформ у галузі вищої освіти; розвиток інституційної, адміністративної та експертної спроможності для прискорення реформування освітньої галузі відповідно до положень Болонського процесу; збільшення суспільної підтримки реформ, розширення кола їхніх учасників і прихильників; пропагування реформ через організацію міжнародних, національних і регіональних конференцій та семінарів. Максимальний розмір гранту фінансової підтримки ЄС – від 500 000 до 1 500 000 євро, що становить 90% загального бюджету проекту і мінімум 10% – співфінансування партнерства, тривалість проектів – до трьох років [2, с. 13].

Програму Jean Monnet названо на честь Жана Моне (Jean Monnet) – одного з “батьків-засновників” Європейського Союзу (Європейських Спільнот), першого Президента Вищого органу Європейської спільноти з вугілля та сталі. Програма імені Жана Моне – ініціатива Європейської Комісії, започаткована у 1990 р. з метою пропагування ідей Об’єднаної Європи, поширення європейських студій у Європі та на інших континентах.

Програма має три головні завдання: 1. Поширення знань про євроінтеграційні процеси, підвищення рівня поінформованості суспільства через заохочення університетів, кафедр, викладачів до викладання дисциплін з європейської інтеграції та проведення досліджень. 2. Активізація науково-теоретичних дискусій та громадських обговорень актуальних тем і проблем, осмислення сучасних феноменів європейської інтеграції, інтерпретація її минулого та пошук майбутнього шляхом організації науково-практичних конференцій, публічних дискусій і дебатів. 3. Підтримка навчальних і науково-дослідних закладів, асоціацій, мереж, що спеціалізуються на європейських студіях [6, с. 122].

Основні напрями програми Жана Моне: Європейські модулі Жана Моне; Професор/кафедра програми Жана Моне; Професор програми Жана Моне Ad Personam; Європейські центри вдосконалення програми Жана Моне; Підтримка асоціацій професорів і вчених, які спеціалізуються на питаннях європейської інтеграції; Підтримка інформаційної та дослідницької

діяльності, пов'язаної з європейською інтеграцією; Багатосторонні дослідницькі групи Жана Моне.

Сьогодні програма Жана Моне діє в 61 країні світу; понад 700 університетів пропонують курси Жана Моне, які введені до їхніх навчальних планів. До мережі програми Жана Моне належить близько 1500 професорів, які щорічно викладають для понад 250000 студентів в усьому світі, розроблені й викладаються 2014 європейських модулів та курсів [2, с. 18–20].

У 1976 р. були створені перші об'єднані програми навчання, покликані стимулювати співробітництво і мобільність у галузі вищої освіти. Найбільш успішною з більш ніж дюжини освітніх програм, створених Європейською Комісією наприкінці 1980-х рр., стала програма ERASMUS, яка вже в 1990-ті роки сприяла інтернаціональній освіті більш як 100 тис. студентів щорічно. Цікавим проектом Євросоюзу є ERASMUS MUNDUS. Цілями її визнано підвищення якості європейської вищої освіти, розширення співпраці з третіми країнами, мобільність студентів і наукових кадрів, можливість отримання дипломів у кількох ВНЗ, сприяння розвитку людського капіталу та поглиблення взаєморозуміння між різними народами і культурами. Ця програма містить чотири типи завдань: а) європейські магістерські студії в усіх ВНЗ відповідних рівнів (Erasmus Mundus Master Courses); б) стипендії для студентів та викладачів із третіх країн, які навчаються або проводять наукові дослідження в Європі (Scholarships for third-country graduate students and teachers); в) партнерські проекти для підтримки консорціумів, що організовують магістерські студії у ВНЗ із третіх країн світу. Головною метою цих акцій є поїздки європейських студентів та викладачів до партнерських вищих закладів третіх країн (Partnerships with third-country universities); г) діяльність, орієнтована на збільшення привабливості європейської вищої освіти, що охоплює всі ВНЗ в країнах-членах ЄС, а також у третіх країнах (Projects aimed at enhancing attractiveness). TEMPUS – це програма сприяння транс'європейської мобільності у вищій школі. До її пріоритетних напрямів належать: а) управління, менеджмент у вищій школі; б) модернізація освітньої системи; в) суспільні та медичні науки. Діяльність у межах програми TEMPUS стосується фінансування вужчих програм; фінансування післядипломних студій та аспірантури; обмін викладацькими кадрами та студентами; комплексне поліпшення управління; фінансування публікацій, досліджень та індивідуальних стипендій [4].

Висновки. Отже, сучасна європейська система забезпечення якості вищої освіти реалізується через прогресивний розвиток процесу створення низки програм у розвитку мобільності студентства за міжнародними навчальними програмами, семінарами та конференціями. Програми мобільності студентів і викладачів сприяють вдосконаленню процесів щодо реалізації стратегії навчання у власних ВНЗ, впровадження структурних змін

і покращення якості викладання, а також міжкультурному розумінню і взаємоповазі на основі обміну досвідом та ідеями.

1. Акредитація від А до Я. Глосарій з акредитації: навч. посіб. / М. Ф. Гончаренко, С. А. Свіжевська. – Д. : Національний гірничий університет, 2012. – 288 с.
2. Європейський Союз – Україна: Співробітництво у сфері вищої освіти. – К., 2010. – 20 с.
3. *Кристончук Т. Є.* Педагогічна освіта в країнах Європейського Союзу: [монографія] / Т. Є. Кристончук; за ред. С. О. Сисоєвої. – Рівне : Волинські береги, 2013. – 484 с.
4. *Пашков В. О.* Політика ЄС у сфері вищої освіти: процес становлення та основні етапи [Електронний ресурс] / В. О. Пашков. – Режим доступу : http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/grani/2011_3/P-33.pdf
5. Педагогіка вищої школи / [В. П. Андрущенко, І. Д. Бех, І. С. Волощук та ін.]; за ред. В. Г. Кременя, В. П. Андрущенко, В. І. Лугового. – К. : Педагогічна думка, 2009. – 256 с.
6. Правові засади реалізації Болонського процесу в Україні: монографія / кол. авторів: Бугров В., Гожик А., Жданова К. та ін.; за заг. ред. В. Лугового, С. Калашнікової. – К. : ДП “НВЦ” Пріоритети, 2014. – 156 с.

INTERNATIONAL MOBILITY PROGRAMS (“ERASMUS MUNDUS”, “TEMPUS”, “JEAN MONNET”): THE MAIN TASKS AND PROJECT APPROACHES

Oksana Tsyuk

*Ivan Franko National University of Lviv
Tuhan-Baranovsky Str., 7, UA-79005, Lviv, Ukraine*

The paper analyses the mobility programs of students and academic staff (“Erasmus Mundus”, “TEMPUS”, “Jean Monnet”); determines the main tasks of educational international programs of exchange; characterizes the main project approaches of EU educational programs, aimed at fostering the international cooperation and increasing the students’, teachers’ and scholars’ mobility of European universities and Higher Education Institutions.

Key words: international programs, mobility, European Union, projects.

МЕЖДУНАРОДНЫЕ ПРОГРАММЫ МОБИЛЬНОСТИ (“ERASMUS MUNDUS”, “TEMPUS”, “JEAN MONNET”): ОСНОВНЫЕ ЗАДАЧИ И ПРОЕКТНЫЕ ПОДХОДЫ

Оксана Цюк

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
ул. Туган-Барановского, 7, 79005, Львов, Украина*

Проанализированы программы мобильности студентов и преподавателей (“Erasmus Mundus”, “TEMPUS”, “Jean Monnet”); определены основные задачи образовательных международных программ обмена; охарактеризованы основные проектные подходы образовательных программ EU, направленных на активизацию международного сотрудничества и повышения мобильности студентов, преподавателей, ученых европейских университетов и высших учебных заведений.

Ключевые слова: международные программы, мобильность, Европейский Союз, проекты.

Стаття надійшла до редколегії 15.09.2013

Прийнята до друку 16.10.2013